

MŪZIKAS UN RITMIKAS PEDAGOĢE, PIRMĀ LATVIEŠU DALKROZISTE ANNA AŠMANE- SIETIŅSONE (1885–1967)

Gunta Marihina, Iveta Keštere

Atslēgvārdi: Emīls Žaks-Dalkrozs, mūzikas un ritmikas skola Rīgā, Annas Ašmanes-Sietiņšones audzēkņi

Ievads

2015. gada 26. jūlijā apritēja 130 gadi, kopš dzimusi Anna Ašmane-Sietiņšone. Atcerēties viņu ir vērts vairāku iemeslu dēļ: pirmkārt, Ašmane-Sietiņšone bija viena no pirmajām latvietēm, kas, ievērojama pedagoga Emīla Žaka-Dalkroza (*Émile Jaques-Dalcroze*, 1865–1950) aicināta, izglītojās ritmikā viņa vadītajās mācībiestādēs Helleravā, vēlāk Ženēvā un Parīzē. Tieši viņa iepazīstināja latviešu sabiedrību ar visā pasaulē slaveno Žaka-Dalkroza metodi¹ – mūzikas atainošanu kustībās jeb mūzikas izpratni, kurā ir iesaistīts viss ķermenis. Otrkārt, Ašmane-Sietiņšone dibināja un ilggadēji vadīja mūzikas un ritmikas skolu, kas bija balstīta noteiktā metodoloģijā – Dalkroza ritmikā. Treškārt, viņa deva nozīmīgu ieguldījumu speciālajā pedagoģijā, proti, palīdzēja izkopt spējas bērniem ar īpašām vajadzībām un integrēja viņus sabiedrībā, izmantojot ritmikas nodarbības. Vairāki Ašmanes-Sietiņšones audzēkņi vēlāk kļuva par pasaulē pazīstamiem dalkrozistiem²: viņu vidū bija mūzikas un ritmikas kursu un skolu organizētāji un vadītāji, mācībspēki augstākajās mūzikas izglītības iestādēs, baletdejotāji, aktieri, mūziķi, koncertmeistari u. c.

Ašmanes-Sietiņšones daudzveidīgā darbība prasa plašāku aprakstu, taču šajā pētījumā uzmanības centrā būs viņas dzīvesstāsta kopējās aprises un pedagoģiskais mantojums – galvenokārt ritmikas pasniedzējas darbs, aplūkojot to 20. gadsimta 20.–30. gadu Latvijas sabiedrības kontekstā. Izmantoti materiāli, kas glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīvā, Rakstniecības un mūzikas muzejā, kā arī ļoti plašs preses izdevumu klāsts – gan 20. un 30. gadu, gan arī pēckara trimdas laikrakstu un žurnālu publikācijas.

Dzīvesgaitu sākums un pirmā sastapšanās ar mūziku

Anna dzimusi 1885. gada 26. jūlijā Rīgā, turīgā luterāņu ģimenē. Latvijas Valsts vēstures arhīva glabātajā personas lietā viņa minēta ar uzvārdu *Sēls*, arī *Zēlis* (LVVA, 1632-1.III-18960³), presē publicētajos biogrāfiskajos materiālos reizēm arī *Sīle* (piemēram, Kr[usa] 1960: 3). Vēlākais uzvārds *Ašmane*, iespējams, aizgūts no pirmā vīra, tomēr personas lietā par to nav nepārprotamu norāžu.

¹ Raksta turpinājumā lietots praktiķu vidē iegājis saīsināts apzīmējums – *Dalkroza metode* (arī *Dalkroza ritmika*).

² Dalkrozists, dalkroziste – šeit un turpmāk: dejotāji, deju skolotāji u. c. radošo profesiju pārstāvji, kas savā darbībā izmanto Dalkroza metodi.

³ Šeit un turpmāk LVVA (Latvijas Valsts vēstures arhīva) materiālu aprakstā pirmais skaitlis pēc abreviatūras LVVA apzīmē fonda numuru, otrais – apraksta numuru, trešais – lietas numuru; ja nepieciešams, pēc kola sniegti lapu numuri. Pilnīgāku nosaukumu aprakstu skat. literatūras un citu avotu sarakstā krājuma 178. lpp.

⁴ Abreviatūra RMM šeit un turpmāk apzīmē Rakstniecības un mūzikas muzeju; sekojošais skaitlis ir muzeja inventāra numurs; ja nepieciešams, aiz kola sniegta arī lappuses norāde. Sīkāku aprakstu skat. raksta beigās, literatūras un citu avotu sarakstā krājuma 179. lpp.

Annas tēvs Fricis (avotos arī Frīdrihs) Sēlis (RMM, 641768: 2⁴) dienēja robežapsardzē (Kroders 1929: 235), bet turpmākajā mūža gaitā sāka nodarboties ar tirdzniecību, kļuva par māju īpašnieku un Mangaļu pagasta vecāko (Kroders 1929: 235). Māte Margrieta (RMM, 641768: 2) savu dzīvi veltīja mājas ikdienai, bija muzikāli apdāvināta, jaunībā “jautra daiņotāja”, apveltīta ar smalku humora izjūtu (Al. S. 1935: 3).

Jau trīs četrus gadu vecumā māte rosināja Annu dziedāt korāļus un citas dziesmas, tajā skaitā tautas melodijas. Pamazām māte sāka dziedāt otro balsi, bet meitai vajadzēja noturēt pirmo, ar ko viņa veiksmīgi tika galā. Annas pirmā rotaļlieta bija nevis lelle, bet dāvināts pašdarināts mūzikas instruments – ksilofons: pie koka dēļiņiem bija piestiprinātas metāla plāksnītes, kas noskaņotas vienas oktāvas apjomā, un uz tām varēja *izsist* melodijas. Šāda nodarbe Annai raisīja interesi un prieku. Mazās meitenes rotaļāšanās bija sākums turpmākai radošai attīstībai un profesionālas mūziķes karjerai.

Īstu mūzikas instrumentu – klavieres – Anna ieraudzīja piecu gadu vecumā, ciemojoties pie radiem. Viņa atminas, ka vecāki teju vai nav spējuši meiteni no tām atraut, savukārt Annas brālēnam šķītis neizprotami, kā bez kādas mācīšanās iespējams uz klavierēm atskaņot melodijas. Drīz vien, kad Annai palika seši gadi, vecāki viņai uzdāvināja pašai savas klavieres (Ašmane 1933a: 4). Mācīties spēlēt šādu instrumentu tolaik varēja atļauties vien turīgu vecāku meitas.

Lai gan vēlāk Ašmane-Sietiņšone stāstīja, ka vecāki nenoteica mērķus viņas izglītības gaitai (Al. S. 1935: 3), tomēr audzināšana ģimenē bija pirmais solis plašajā mūzikas pasaulē. Tās iepazīšanu veicināja gan mātes muzikalitāte, kas pārmantota no iepriekšējo paaudžu sievietēm, gan tēva materiālais nodrošinājums.

Astoņu gadu vecumā Anna sāka mācīties klavierspēli pie kaimiņos mītošās mūzikas skolotājas. Pedagoģe bieži atskaņoja uz klavierēm intervālu oktāvas apjomā, un skolniecei vajadzēja to atkārtot. Tas neizdevās, jo astoņgadīga bērna smalkās rociņas vēl fiziski nespēja šādu uzdevumu veikt. Skolotāja bija neapmierināta, un tas kļuva par šķērslī Annai sistemātiskām nodarbībām mūzikā (Ašmane 1933a: 4).

Savus pirmos sasniegumus meitene prezentēja Augusta Dombrovskā (1845–1927) – zāģētavas īpašnieka un mecenāta – rīkotajos mūzikas vakaros *Ziemeļblāzmā* (Kr[usa] 1960: 3). Šie priekšnesumi kļuva par viņas publiskās radošās darbības pirmo posmu (*Latviešu sievietes dzīve* 1935: 74) jeb mākslinieciskās karjeras pirmsākumiem. Jaunietes gados Anna no skolas brīvībā laikā iesaistījās *Ziemeļblāzmas* sabiedriskajā darbā, palīdzot rīkot mūzikas priekšnesumus un rakstot dāmu komitejas protokolus. Vēlāk publicētajās atmiņās Ašmane vērtēja *Ziemeļblāzmas* periodu kā nozīmīgu pieredzi kultūras dzīves norisēs, savukārt Dombrovski – kā vienu no viņas visvairāk cienītajiem cilvēkiem (Ašmane 1933b: 5–6). Pats mecenāts *Ziemeļblāzmas* svētku

sarīkojumos neteica runas, to parasti darija Marta Rinka (1880–1953) – viņa uzticamā līdzgaitniece (Epermanis 1996: 6, 15), kas pedagoģijas vēsturē pazīstama kā latviešu bērnudārza *māte*.

Skolas gaitas un pedagoģiskā izglītība

Pirmā skola, kur Anna uzsāka mācības, bija Daugavgrīvas draudzes skola; taču mācību laikā (1902) viņa pārgāja uz profesora Treija septiņgadīgo meiteņu skolu ar mūzikas novirzienu (LVVA, 1632-1.III-18960). Pēc pamatzglītības ieguves jaunieite ļoti vēlējās mācības turpināt, tādēļ paņēma savu tēvoci, solidu vecāku kungu, pie rokas, aizveda uz iecerēto skolu un lika pieteikt sevi kā audzēkni. Uzņemšanai privātā meiteņu vidusskolā nebija nekādu šķēršļu, jo tēvocis laipni samaksāja skolas naudu (Ašmane 1933a: 5).

Pēc vidusskolas beigšanas Anna Sēle turpināja izglītību tolaik vienīgajos Rīgas *bērnudārziņu*ursos Vācu jaunavu biedrībā. Šo institūciju dēvēja arī par Frēbela bērnudārza kursu (RMM, 641768). Mācības vadīja Rīgā ievērtu guvusī pedagoģe Alvīne Boka (*Alwine Bock*) (Ašmane 1933b: 6). Kursos Anna apguva Frēbela metodi (Al. S. 1935: 3), un tas noteikti palīdzēja viņai vēlākajā pedagoģiskajā darbā izprast bērnu kā patstāvīgu, radošu personību⁵. Pēc Frēbela kursu beigšanas jaunieite strādāja par bērnudārza audzinātāju un mājskolotāju, kā arī mērķtiecīgi meklēja iespējas izglītoties mūzikā.

Mūzikas izglītība

Sākumā Anna mācījās klavierspēli pie mazpazīstamiem Rīgas privātskolotājiem, taču šo pedagoģu darba kvalitāte meiteni neapmierināja (Al. S. 1935: 3). Desmit gadu laikā viņai nebija izveidojusies izpratne, kādēļ jāspēlē tieši tā (Ašmane 1933b: 4). Vēlmi mācīties privāti pie Rīgas Mūzikas institūta profesionāļiem neizdevās īstenot; toties 1906. gadā Anna iestājās Ķeizariskās Krievu Mūzikas biedrības Rīgas nodaļas skolā (LVVA, 1632-1.III-18960), ko saīsināti mēdza saukt arī par Ķeizarisko mūzikas skolu. Šajā mācībiestādē audzēkņi izglītojās pēc Krievijas konservatoriju programmas, lai arī konservatorijas tiesības tai netika piešķirtas (Ašmane 1933b: 4). Tolaik audzēkņu pieplūdums bija ļoti liels, mazāka interese bija vienīgi par ērģeļu un arfas klasi (Al. S. 1935: 4). Lai iekļūtu izglītības iestādē, Anna uzsāka apgūt šo instrumentu spēli.

Vairāki Ķeizariskās mūzikas skolas mācībspēki paši bija koncertējoši mūziķi (Al. S. 1935: 4). Viņu vidū bija, piemēram, Marija fon Žilinska (*Marie von Schilinzky*), kas pianistes izglītību savulaik ieguvusi Pēterpils konservatorijā Antona Rubiņšteina klasē (LVVA, 1632-2-443: 21). Tieši šī skolotāja, pretstatot māksliniecisko garu praktiskajai dzīvei

⁵ Vācu pedagoģis Frīdrihs Frēbels (*Friedrich Fröbel*, 1782–1852) 1837. gadā Blankenburgā (Vācijā) nodibināja īpašu mazo bērnu skolu – bērnudārzu, kurā galvenais princips bija bērnu pašu darbošanās. Skolotāja uzdevums, kā raksta Ašmanes laikabiedrs K. Brants, bija vērot bērnu dabu un palīdzēt tai brīvi attīstīties (Brants 1926: 442). Balstoties uz Frēbela metodi, pirmie bērnudārzi Rīgā tika izveidoti 19. gadsimtā. Tos dēvēja arī par patversmēm, jo nereti tur vienlaikus uzturējās gan bāreņi, kam savu māju nebija, gan arī dienas laikā atstātie strādnieku bērni, kamēr viņu vecāki atradās darbā (Staris 2000: 111).

(Ašmane 1933b: 4), pārliecināja Annu, ka mūzikā galvenais nav pirkstu veiklība (Al. S. 1935: 4). Pēc Latvijas valsts nodibināšanas skolotāja un skolniece bija kolēģes Rīgas pilsētas 1. vidusskolā (tagadējā Valsts 1. ģimnāzijā): Žilinska mācīja mūzikas kompozīciju un klavierspēli, savukārt Ašmane – ritmiku un mūziku (LVVA, 1632-2-443: 21).

Mācību laikā Annas mīlākais komponists bija Ludvigs van Bēthovens, taču publiskajā eksāmenā viņa kopā ar skolas orķestri veiksmīgi atskaņoja Edvarda Grīga Klavierkoncertu *a moll* (Ašmane 1933b: 5). Mūzikas skolu jaunā māksliniece absolvēja ar uzslavas rakstu (Krusa 1955: 3) un 1910. gadā ieguva mūzikas skolotājas tiesības (LVVA, 1632-1.III-18960).

Vēlāk Anna paralēli pedagoģes darbam uzstājās kā klavierpavadītāja kopā ar ievērojamiem mūziķiem – Malvīni Vīgnieri-Grīnbergu (1871–1949), Paulu Saksu (1878–1966), Juri Jurjānu (1861–1940) u. c. Viņa bija pazīstama un iecienīta koncertmeistare (*Mākslas dzīve* 1925: 7), kas būtu varējusi veidot spožu pianistes karjeru, taču izvēlējās citu dzīves ceļu (*Anna Ašmane 25 gadus dalkrozistes darbā* 1935: 151).

Iepazīšanās ar Dalkroza metodi un ritmikas kursi latviešiem

Annas Ašmanes turpmāko mūzikas izglītības gaitu ietekmēja iepazīšanās ar Franci fon Heslinu (*Franz von Hoesslin*, 1885–1946) – vācu diriģentu un komponistu, kas darbojies Dancigā (tagadējā Gdaņskā), Rīgā, Lībekā, Manheimā, Berlīnes Tautas operā u. c. (Breģe 2001: 74). Heslins bija viens no Žaka-Dalkroza institūta pirmā izlaiduma četriem absolventiem (Jēger[e]-Freimane 1967a: 5).

Heslina vadītajās ritmiskās vingrošanas nodarbībās Rīgā piedalījās jaunas dāmas, kuras izpildīja īpašas soļu kombinācijas basām kājām. Latvijas teritorijā tas bija jaunums (Ašmane 1933b: 5), bet Eiropā mūzikas izglītības iestādēs un mākslinieku aprindās Dalkroza muzikālās audzināšanas metode bija jau populāra.

Žaks-Dalkrozs, apmeklējams Rīgu, interesējās par sava bijušā studenta Heslina profesionālo darbību un viņa audzēkņiem. Heslins raksturoja Annu kā mūzikā ļoti sagatavotu un talantīgu meiteni, un viņa saņēma ieteikumu papildināties Helleravas mācībiestādē profesora Žaka-Dalkroza vadībā (Ašmane 1933b: 6).

Žaks-Dalkrozs savas pedagoģiskās karjeras sākumā darbojās Ženēvas konservatorijā un vēlāk nodibināja privātskolu Helleravā, Vācijā – netālu no Drēzdenes. Pēc 1. pasaules kara profesors paplašināja pedagoģisko darbību, atverot privātus institūtus Ženēvā un Parīzē. Viņa metodes lietojums pedagoģiskajā praksē guva panākumus, tas sniedza vajadzīgo pamatu arī personības vispārējā attīstībā un audzināšanā. Dalkroza metode, kā atzina laikabiedri, izraisīja un

nostiprināja saskaņu starp psihes ierosmēm un ķermeņa kustībām (S-s 1950: 6). Mūzika, ritms, ķermeņa tehnika bija šīs metodes pamatrīki. Žaks-Dalkrozs uzsvēra, ka ritmikas mācības nolūks ir muzikāla audzināšana caur ķermeņa sajūtām un ķermeņa izdaiļošana caur mūzikas garu. Ritms pilnībā sakausē ķermeņa un gara darbību, tā radot lielu audzinošu iespaidu⁶. Jāatzīmē, ka ritma loma šajā laikā tika akcentēta arī citā pedagoģiskajā koncepcijā – Rūdolfa Šteintera (*Rudolf Steiner*, 1861–1925) veidotajās valdorfskolās.

⁶ Šo Žaka-Dalkroza domu citē Annas Ašmanes Mūzikas un Ritmikas skolas reklāmas izdevums 1927./1928. mācību gadā (RMM, 612039).

Ašmane gan vēlāk pauda pārlicību, ka viņas dzīves ceļa izvēle nebija atkarīga no profesora Žaka-Dalkroza apmeklējuma, taču nenoliedzami šī iepazīšanās mudināja uzņemties darbu, kas bija jauns tālaika Latvijā (Ašmane 1933b: 6).

Ašmanes studiju laiks Helleravā dažādos avotos minēts pretrunīgi. Viņa pati raksta, ka 1911. gada rudenī devusies uz Drēzdeni un turpmāk uz Helleravu. Šeit Žaka-Dalkroza vadībā izglītojušies visdažādāko mākslas veidu pārstāvji – mūziķi, skatuves mākslinieki, gleznotāji u. c. (Ašmane 1933b: 6). 1911. gada ziemas semestrī un no 1912. līdz 1914. gadam Ašmane apguvusi Dalkroza metodi profesora tiešā vadībā (*Anna Ašman, mūzikas un ritm. vingrošanas skolas vadītāja* 1923: 547). Lai pilnveidotu profesionālo kvalitāti, viņa papildinājusies pie Žaka-Dalkroza arī vēlāk, 1926. (RMM, 641768) un 1931. gadā (Siliņa 1931: 601).

Citādu hronoloģiju iezīmē teātra un literatūras kritiķe Paula Jēgere-Freimane. Viņa norāda, ka fon Heslins tikai 1912./13. gadā Rīgā (ziemā) uzsāka privātos ritmiskās vingrošanas kursus⁷; tie notika pēc vācu aprindu ierosmes, un tajos vēl pirms došanās uz Helleravu piedalījās arī latviete Ašmane. Jēgere-Freimane pati bija apguvusi Dalkroza metodi. Būdama Jēkaba Dubura (1866–1916) vadīto Latvju dramatisko kursu dalībniece (1909–1912) un to izcila absolvente, viņa bija saņēmusi Dubura uzdevumu Helleravā iepazīties ar šo metodi, lai vēlāk par to referētu kursos, un, pēc pašas vārdiem, 1912. gadā Žaka-Dalkroza vadītajā mācībiestādē bijusi pirmā un vienīgā latviete. Savukārt Ašmane ieradusies Helleravā vien 1913./1914. gada sezonā (Jēger[e]-Freimane 1967b: 2).

⁷ Šī hronoloģija šķiet pamatotāka, jo Latvijas presē nav nekādu liecību par Heslina darbību Latvijā 1911. gadā (atšķirībā no 1912.–1914. gada).

1914. gada rudenī, jau 1. pasaules kara laikā, Ašmane Rīgā nodibināja privātus kursus (Al. S. 1935: 4), kas sākumā darbojās Viļa Olava privātskolas telpās. Tie bija pirmie Dalkroza metodes kursi latviešiem (*Annas Ašman mūzikas un ritmiskās vingrošanas skola* 1924: 1101). Interese par tiem, īpaši latviešu inteliģences aprindās, bija ļoti liela (Bilman[i]s 1928: 488): izglītotās sabiedrības dāmas piedalījās pašas un veda uz nodarbībām arī savus bērnus (*Anna Ašmane 25 gadus dalkrozistes darbā* 1935: 151). Ašmane pārliecinājās, ka tajā sabiedrības daļā, kur “garīgām tieksmēm piederēja svarīga loma”, bija modināta interese. Līdz šim nezināmā audzināšanas metode ieguva popularitāti

(Ašmane 1933b: 7), tomēr veiksmīgi iesākto pedagoģisko darbu pārtrauca 1. pasaules karš.

Kad fronte pietuvojās Rīgai, Ašmane evakuējās uz Sanktpēterburgu (tolaik Petrogradu), kur 1915. un 1916. gadā viņa darbojās iecienītā mākslinieka, kņaza Sergeja Volkonska (*Serge Wolkonsky / Сергеев Волконский*, 1860–1937) ritmikasursos. 1916. gadā Ašmane bēgļu gaitās nokļuva Somijā, kur krievu ģimnāzijā nodibināja un vadīja plaši apmeklētus ritmikas kursus.

Mūzikas pedagoģe un ritmikas pasniedzēja Latvijā starpkaru periodā

No 1918. gada Ašmane strādāja par dziedāšanas un mūzikas skolotāju vairākās Rīgas skolās, katrā vienu mācību gadu: Rīgas pilsētas 1. vidusskolā (1918/19), Olgas Beateres privātajā ģimnāzijā (1919/20) un Rīgas pilsētas 4. vidusskolā (1920/21) (LVVA, 1632-1.III-18960).

1918./19. gadā Ašmane vadīja ritmikas kursus *Ziemeļblāzmā* (*Anna Ašmane 25 gadus dalkrozistes darbā* 1935: 152) un mācīja ķermeņa kustību plastiku Latvijas Augstskolas (vēlākās Latvijas Universitātes) Dramatiskajā studijā (Balode 1935: 8). 1919./20.–1924./25. gadā (LVVA, 1632-1.III-18960) viņa darbojās privātajā Fiziskās izglītības institūtā (Bilman[i]s 1928: 488) jeb vēlākajā Valsts Fiziskās audzināšanas institūtā (Al. S. 1935: 4). Vēstures avotos atrodamas ziņas, ka Ašmane ir strādājusi arī Rīgas Skolotāju institūtā (*Kultūras apskats* 1955: 5), taču trūkst informācijas par darbības laiku.

Izglītības ministrijas rīkotajos vasarasursos dziedāšanas un fiziskās izglītības skolotājiem Ašmane vadīja gan mūzikas, gan fiziskās izglītības nodarbības (LVVA, 1632-1.III-18960). 1920. gadā viņa pasniedza ritmikas vingrinājumu elementus Liepājā, 1921. un 1922. gadā – ritmikas vingrinājumus un dzirdes attīstību dziedāšanas skolotājiem Rīgā (*Anna Ašman, mūzikas un ritm. vingrošanas skolas vadītāja* 1923: 547).

Jāzeps Vītols (1863–1948) uzaicināja jauno, bet jau ievērību guvušo pedagoģi strādāt Latvijas konservatorijā, piedāvājot vadīt klavieru un ritmikas klases (LVVA, 1632-1.III-18960). Tādējādi 1920.–1922. gadā Ašmane bija šīs augstskolas mācībspēks – jaunākā skolotāja klavieru klasē un Dalkroza ritmikas fakultatīvā kursa vadītāja. Kolēģi bija tālaika sabiedrībā pazīstami mūzikas profesionāļi: Bonifācija Roge, Hanss Šmits, Pauls Šūberts, Veronika Asere, Helēna Gubene-Zandere, Nikolajs Dauge, Ludmila Gomane-Dombrovska u. c. (L. B. 1924: 941)⁸.

1922. gadā Latvijas konservatorijas vadība nosūtīja Ašmani komandējumā uz Ženēvu iepazīties ar jaunumiem Žaka-Dalkroza audzināšanas metodē (Krusa 1955: 3). Kā Latvijas delegāte viņa

⁸Jāpiebilst, ka Anna Ašmane pasniedza obligāto klavierspēli un ritmiku (Vēriņa, Fūrmane, Klotiņš b. g.).

piedalījās arī profesora rīkotajā kongresā Ženēvā, kas notika 1926. gadā no 18. līdz 21. augustam (*Kronika* 1926: 125).

Konservatorijā Ašmanei bija liela slodze, taču pedagoģiskajā darbā viņa guva panākumus: kolēģi apbrīvoja šīs pasniedzējas studentu veiklo spēli un pašapzinīgo uzstāšanos audzēkņu vakaros (Al. S. 1935: 4). 1920./21. gadā Septītajā atklātajā skolnieku vakarā Ašmanes vadītā klase koncerta otrajā daļā demonstrēja “ritmiski plastiskus” tēlojumus, kas bija iestudēti pēc skolēnu ķermeņa kustību improvizācijām (RMM, 612046). Ašmane vēlāk atzina, ka kolēģus patiesi interesējis, kas noticis viņas stundās, jo nevarot taču būt, ka visi viņas skolēni esot tik talantīgi jau no dzimšanas, taču publiskās uzstāšanās šķita tieši par to liecinām (Al. S. 1935: 4).

Pasniedzējas darbu Latvijas konservatorijā bija ļoti grūti savienot ar pašas pedagoģes organizēto ritmikas kursu vadību. Tādēļ Ašmane izvēlējās skolotājas darbību turpināt privātā institūcijā un darbu konservatorijā pārtrauca. Kādu laiku viņa bija arī mākslas kustību konsultante Nacionālajā teātrī (Krusa 1955: 3). 1922. gadā Ašmane strādāja kopā ar režisoru Frici Rodi (1887–1967) un dramaturgu Kārli Freinbergu (1884–1967), iestudējot kustības Sofokla trijcēlienu traģēdijai *Ķēniņš Edips* (skat. sludinājumu “*Ķēniņš Oidips*” 1922/23: 16; skat. arī rakstu *Ķēniņa Edipa izrāde Nacionālā teātrī* 1922: 4–5; turpat J. Rieksta foto). 1923. gadā viņa radīja kustību kompozīciju režisora Alekša Mierlauka (1866–1943) un dramaturga Kārļa Freinberga veidotajai Annas Brigaderes lugas *Maija un Paija* izrādei (skat. sludinājumu “*Maija un Paija*” 1922/23: 48).

1926. gadā Ašmane sadarbībā ar Alfrēdu Amtmani-Briedīti (1885–1966) iestudēja pasaku *Maldugunis*. Sižetu atveidoja Ašmanes skolas audzēkņi Latvijas Jaunatnes Sarkanā Krusta rīkotajā Bērnu rītā Nacionālajā teātrī 7. martā. Kā atzīts tālaika presē, šis priekšnesums mazo skatītāju vidū guva lielu atsaucību (A. L. 1926: 113).

Annas Ašmanes privātā mūzikas un ritmikas skola

1922. gadā Izglītības ministrijas Augstākā Mūzikas padome akceptēja dokumentus Annas Ašmanes privātās mūzikas un ritmikas skolas (avotos arī ritmiski muzikālās studijas – RMM, 641768) dibināšanai Rīgā. Savu darbību tā sāka 1922./23. mācību gada rudenī. Pirmajā gadā kolektīvā bija četri pedagogi, divas asistentes un divas trīs praktikantes no pašu audzēkņu vidus, kas bija speciāli sagatavotas pedagoģiskajam darbam (Bīlman[i]s 1928: 489). Skolā strādāja plastikas skolotāja Johanna Nāgele (*Johanna Nagel*) no Drēzdenes (*Anna Ašman, mūzikas un ritm. vingrošanas skolas vadītāja* 1923: 547). Ašmanes kundzes nopietnas palīdzes bija skolotāja V. Grelles jaunkundze (Graubiņš 1922: 30) un Elizabete Kraulis (Gulbis 1957: 3). 20. gadsimta 20. gadu otrajā

pusē pedagogu pulkam pievienojās talantīgais deju skolotājs Sams Hiors (*Sam Hyor*) (RMM, 612146). Speciālu mākslas dejas kursu vadīja H. Hāss (*Annas Ašmanis skola 1935*: 7).

Komponists un mūzikas kritiķis Jēkabs Graubiņš (1886–1961, pseidonīms J. Arnolds) izteica priekšlikumu, ka Ašmanes kundzei vajadzētu iesaistīt skolas darbā arī kādu ritmikas skolotāju vīrieti, lai vingrošana un ķermeņa kustību plastika nekļūst par sieviešu monopolu, jo audzēknes pārsvarā bija meitenes. Graubiņš uzskatīja, ka vingrinājumos trūkst piemērotas stingrības un vīrišķības, taču arī zēniem ritmikas apguve būtu ieteicama (Graubiņš 1922: 3). Un tiešām, vēlākajos gados skolā mācījās daži zēni. Viņu vidū bija Ašmanes kundzes dēls Francis un vēlākais komponists, mūzikas kritiķis Volfgangs Dārziņš (Vētra 1990: 74).

Ašmanes skolas mērķis bija audzēkņu saskaņota fiziskā un garīgā attīstība, ko viņa centās panākt ar noteiktu, mērķtiecīgu vingrinājumu palīdzību, attīstot cilvēka dabisko ritma izjūtu un muzikālo dzirdi, atbrīvojot ķermeni un gribu no iedzimtiem un audzināšanā iegūtiem traucējumiem (Bilman[i]s 1928: 489).

Skolas noteikumi paredzēja audzēkņu mācības skolā vismaz vienu pusgadu. Iestājoties audzēkņi apņēmas kārtīgi un bez nosebošanas apmeklēt mācību stundas. Lai piedalītos vingrošanas nodarbībās, bija jāiegādājas speciāli, vienkārši kostīmi. Pēc skolas vadības norādījuma visiem bija jāpiedalās skolas rīkotajos atklātajos pārbaudījumos un uzvedumos; izņēmumi varēja būt tikai bērni, kas jaunāki par sešiem gadiem (RMM, 612039).

Ritmiskās vingrošanas (jeb elementārās ritmikas), dzirdes attīstības un higiēniskās vingrošanas (jeb ķermeņtehnikas) nodarbības notika četras stundas nedēļā grupās, kas sastāvēja no 10 un 15 audzēkņiem. Par nodarbībām bija jāmaksā 55 Ls pusgadā. Par atsevišķām stundām pēc vēlēšanās un nodarbībām mazākās grupās maksu noteica pēc īpaša tarifa. Klavierspēles mācība notika pusstundu divreiz nedēļā par maksu no 50 līdz 60 Ls. Solfedžo, mūzikas teorija, harmonijas mācība, improvizācija (atkarībā no grupas dalībnieku skaita) maksāja no 80 līdz 100 Ls, bet mākslas dejas nodarbības – 25 Ls (visas cenas norādītas par pusgadu). Tik augstas cenas varēja atļauties vienīgi turīgas ģimenes, strādnieku bērniem šādas iespējas nebija, jo, piemēram, 1928. gadā kvalificētam strādniekam dienas atalgojums bija 5,75 Ls, bet nekvalificētam – 3,50 Ls (Eglīte 2001: 164).

Skolā darbojās arī vispārējais kurss, kurā uzņēma pieaugušos un bērnus no četrus gadu vecuma. Audzēkņiem ar mūzikas pamatzglītību bija iespēja iestāties speciālkursā, kura pamatā bija Dalkroza metode (Bilman[i]s 1928: 489). Skolas mācību programmā bija ietverti tādi obligātie priekšmeti kā ritmiskā vingrošana, klavierspēle, dzirdes attīstība, mūzikas teorija, ķermeņa tehnika, plastika, kā arī speciālie

priekšmeti pēc izvēles, piemēram, mākslas dziedāšana, deklamācija, mākslas deja. Speciālkursā jeb Dalkroza audzināšanas kursā bija jāmācās vispārējā kursa obligātie priekšmeti un vēl papildus – klavierspēle, harmonijas mācība, improvizācija pie klavierēm, ķermeņa kustību improvizācija un pedagoģiskā prakse (Bilman[i]s 1928: 489).

2. pasaules kara priekšvakarā skolā atvēra arī bērnudārza grupu, kurā nodarbības bija paredzētas katru dienu no plkst. 10.00 līdz 14.00 (*Annas Ašmanes skola* 1938: 13).

Mūzikas un ritmikas nodarbības notika lielā zālē, un tajās vienlaikus piedalījās prāvs skaits skolēnu vecumā no pieciem līdz 18 gadiem, ģērbusies piemērotos un glītos vingrošanas kostīmos. Nodarbību laikā dalībnieki izpildīja stājas vingrinājumus, kas tālaika presē aprakstīti šādi: ķermenis lepni slejas uz augšu, piere gaiši vēro sauli un tāli. Ik kustībā, ik rokas mājienā ielikta nozīmīga, daiļa, radoša un improvizējoša fantāzija. Līdztekus solfedžo mazās meitenes apguva arī Dalkroza rotaļas, piemēram, *Zirdziņu rotaļa* izpaudās tā: kreisās rokas takti izpildīja *zirgi*, bet labās rokas takti – *kučieris*. Vingrinājumu klāstā bija arī *Bumbiņu rotaļa*: līdz viduklim atpakaļ atliecoties, vajadzēja atmuguriski sviest pār galvu sīku tenisa bumbiņu un to tāpat atmuguriski saķert (Grimma 1935: 6).

Audzēkņu skaita pieaugums un interese par mūzikas un ritmikas mācībām bija galvenais priekšnoteikums, kādēļ Ašmane savas privātskolas darbību paplašināja, organizējot nodaļas arī Latvijas citās lielākajās pilsētās: Cēsīs un Krustpilī (1926), Valmierā (1927), Daugavpilī un Madonā (1928) (Bilman[i]s 1928: 489). Daugavpilī, Latgales tautas konservatorijā, nodarbības vadīja Ašmanes asistente Ilma Kūmiņa. Viņas vadībā mācījās bērni līdz desmit gadu vecumam, jaunieši no 11 līdz 16 gadiem, kā arī pieaugušie vispārējā kursa nodarbībās. Dalības maksa bija 25 Ls pusgadā (*Latgales tautas konservatorija* 1928: 4).

Annas Ašmanes audzēkņu koncerti

Ašmanes pirmais atklātais skolēnu vakars notika Latvijas konservatorijā 1921. gada 14. aprīlī. Audzēkņi demonstrēja vingrinājumus un ritmiski plastiskus tēlojumus, kas bija iestudēti, balstoties uz kustību improvizācijām (RMM, 612046).

Ar laiku šie audzēkņu vakari – sākumā Ašmanes vadītajā skolā, vēlāk Nacionālajā teātrī un Nacionālajā operā – kļuva populāri un ieguva sabiedrības atsaucību. Piemēram, viens no tiem noritēja 1924. gada martā skolas telpās K. Valdemāra ielā 77. Koncertpriekšnesumos piedalījās skolas audzēknes un sabiedrībā pazīstami mākslinieki: Arveds (Arvīds) Norītis (1902–1981), Mariss Vētra (1901–1965) u. c. Viens no saviesīgā vakara īpašajiem ciemiņiem bija Eduards Smiļģis (1866–1966) (RMM, 612046). 1925. gada

11. decembrī notika pasakas izrāde septiņās ainās, mūziku bija komponējis Jānis Suhovs. Izņemot sololomas, tajā uzstājās skolas visjaunākie audzēkņi (Ramats 1925: 3).

Veidojot sadarbību ar Nacionālo teātri un vēlāk ar Nacionālo operu (Kroders 1929: 236), Ašmane labprāt popularizēja sabiedrībā savu skolēnu sasniegumus. Katru sezonu Nacionālā teātra un Nacionālās operas repertuārā tika iekļauta kāda koncertprogramma, kurā uzstājās viņas audzēkņi. 1924. gadā šie priekšnesumi guva īpašu atsaucību, tāpēc tos sniedza atkārtoti (*Māksla* 1924: 15).

Savukārt 1925. gada 16. janvārī tika izrādīta plaša programma, kas ietvēra uzvedumus ar Kamila Sensānsa *Danse macabre* (programmā ar nosaukumu *Miroņu dejas*) un Kristofa Vilibalda Gluka *Orfeja un Eiridīkes* (programmā *Orfeja*) mūziku. Piedalījās Ašmanes skolas apdāvinātākās audzēknes: Erna Garūte (Garūta, komponistes Lūcijas Garūtas māsa), Silvija Rozenberģe (Rozenberga) un Irma Kajaka. Kritiķis Jānis Cīrulis atzina, ka meitenēm piemīt jau krietni izkopta tehnika, grācija un mūzikas izpratne (Cīrulis 1925: 70). Operas orķestra pavadīti, skolēni guva iespaidīgus panākumus, piemēram, Edvarda Grīga *Lūgšanas un tempļa dejas* un *Rūķu*, Gluka *Orfeja* [*un Eiridīkes*] fragmenta, nekonkretizētas Hektora Berlioza dejas, kādas Fransuā Žozefa Goseka gavotes un Friderika Šopēna polonēzes (Aleksandra Glazunova aranžējuma)⁹ “ķermeniskā atdarināšanā” (Graubiņš 1925: 7).

1927. gada 5. decembrī Nacionālajā operā notika skolas uzvedums, kurā bērni un pieaugušie uzstājās ar īsu mācībiestādes darba paraugdemonstrāciju: tā ietvēra vingrinājumus elementārajā ritmikā, dzirdes attīstībā, diriģēšanā un improvizācijā. Atsevišķas bērnu grupas izpildīja Vladimira Rebikova un Friderika Šopēna valšus un Pētera Čaikovska polku. Skolas audzēknes Vera Dulbe, Paula Ereiberģa, Alma Kūmiņa, atspoguļojot Dalkroza metodi, rādīja sinkopes (ķermeņa kustību figūras). Priekšnesumus pie klavierēm pavadīja Leo Dēmants un Vladimirs Dobrovoļskis (RMM, 612146). Katra koncerta prezentācijai tika publicēta speciāla programma – Annas Ašmanes mūzikas un ritmikas skolas reklāmas izdevums (RMM, 612039). Biļetes tika laistas pārdošanā savlaicīgi, to cenas bija no 1 līdz 3 Ls, mācībiestāžu audzēkņi varēja iegādāties biļetes par pus cenu (*Annas Ašmanes skolas audzēkņu ritmikas uzvedumu rīts* 1938: 8). Koncertu publiku veidoja galvenokārt pārtikuši ļaudis, bet strādnieku ģimenēm, kuru ienākumi bija apmēram 137 Ls mēnesī (Eglīte 2001: 164), arī pusceņa par biļeti, visticamāk, bija pārāk dārga.

1926. gadā mūzikas un ritmikas skola Nacionālajā operā svinēja profesora Žaka-Dalkroza 60 gadu jubileju. Anna Ašmane klātesošos informēja, ka uz šiem svētkiem ticis aicināts arī pats jubilārs – profesors Žaks-Dalkrozs, taču lielās darba slodzes dēļ viņš nav varējis ierasties. Profesors bija atsūtījis vēstuli, kuru svētku dalībniekiem nolasiņa

⁹ Grīga *Lūgšana un tempļa dejas* ir fragmenti no kantātes *Ūlavs Trivsons* (*Olav Trygvason*) op. 50. Dejas kompozīcijas *Rūķi* pamatā, domājams, bijis *Rūķīšu gājieni* (*Trolltog*) op. 54 nr. 3 no *Lirisku skaņdarbu* (*Lyriske stykker*) 5. burtnīcas. Gavotes autors programmā pieteikts kā Groseks; visticamāk, tā ir drukas kļūda un domāts komponists Fransuā Žozefs Goseks. Savukārt Šopēnu, iespējams, pārstāvējusi Polonēze *A dur* op. 40 nr. 1 no Glazunova orķestra svītas *Šopeniāna* (*Chopiniana*) op. 46.

docents Arnolds Spekke (Brēms 1926: 4) – vēsturnieks, vēlākais Latvijas Universitātes profesors, Latvijas sūtnis vairākās valstīs (B. 1937: 662–665).

Vakara gaitā ar priekšlasījumu par Dalkroza metodes audzinošo nozīmi uzstājās Dalkroza mācības sekotāja Ašmane un Dr. Milda Paleviča-Bite (1889–1972) – viena no pirmajām latviešu sievietēm filozofēm, estētikas un mākslas zinātniece (Paleviča 1934: 37–40). Sabiedrībā Paleviča-Bite bija pazīstama kā feminisma filozofe un cīnītāja par sieviešu emancipāciju (P. B. 1939: 4).

Žaka-Dalkroza mākslas un audzināšanas darbam veltītos priekšlasījumus vienoja profesora atziņa:

“Mēs dzīvojam laikmetā, kurā daudz runā par estētiskām reformām. Reforma nebūs aktuāla, ja tā būs ārpus intīmās cilvēcības, tādēļ jāziedo visi spēki, lai modinātu cilvēku dvēselē mīlestību uz daili, patiesību un dzīvi. Ir interesanti iespaidot un atbrīvot jutekļus, ir cēli un labi ļaut skanēt dvēseles stīgām.” (Citēts pēc: Brēms 1926: 4)

1938. gada 27. februārī Anna Ašmane sarīkoja Nacionālajā teātrī uzvedumu, kurā piedalījās 60 audzēkņi, demonstrējot Dalkroza metodi (*Annas Ašmanis skolas audzēkņi* 1938: 4). Audzēkņu vakari notika arī 1939. un 1940. gadā Nacionālajā teātrī (foto žurnālā *Atpūta: Velta Volšteine Annas Ašmanes skolas uzvedumu rītā 26. martā Nacionālā teātrī* 1939: 9) un Latviešu biedrības ēkā (foto izdevumā *Nedēļa: Annas Ašmanes Mūzikas un ritmikas skolas audzēkņu uzveduma vakars 10. maijā Latviešu biedrībā Rīgā* 1940: 24). Audzēkņi demonstrēja komplicētus ritmiskus vingrojumus, turklāt par īpaši talantīgām tika atzītas Velta Volšteine un Eva Bonheime (Liesma 1940: 56). 1940. gadā ritmikas grupa piedalījās Rīgas Latviešu biedrības rīkotā labdarības pasākumā Sv. Alberta baznīcas atbalstam. Audzēkņi ievadīja Pedro Calderona de la Barkas (*Pedro Calderon de la Barca*) mistērijas *Svētās Mises noslēpums* izrādi (*Kalderona mistērija* 1940: 1), izdejojot Aleksandra Borodina mūziku (programmā ar nosaukumu *Zvans*). Klavierpavadījumu atskaņoja pati pedagoģe (J. P. 1940: 4). Iespējams, šis uzvedums bija pēdējais pirms padomju okupācijas.

Anna Ašmane ar savām audzēknēm viesojās arī ārpus Latvijas. 1926. gadā viņas apmeklēja Tallinu (Rēveli), kur lielu atzinību ieguva audzēkņu dejas sniegumi un Dalkroza metodes demonstrējumi (foto izdevumā *Nedēļa: Anna Ašman ar savām audzēknēm* 1926: 11). 1934. gadā latvju tautisko deju grupa Annas Ašmanes un Beatrices Vīgneres vadībā koncertēja Vīnē (foto izdevumā *Magazina: Latvju dejojājas Vīnē* 1934: 7).

Konflikts ar Beatrisi Vīgneri

20. gadsimta 20.–30. gados divi galvenie ritmoplastikas mācību centri Rīgā bija Annas Ašmanes un Beatrices Vīgneres (1903–1990) privātskolas (Strunskis 1983: 5). Vīgneres skola tika dibināta 1923./24. mācību gadā, iepriekš viņas studija vienu gadu darbojās

kā Ernesta Vignera Fonoloģijas institūta ritmoplastikas nodaļa (Bilman[i]s 1928: 489; Strunskis 1983: 5). Ašmanes vadītā iestāde izcēlās ar savu skaidro, konsekventi īstenoto mācību metodi, tāpēc tika atzīta par vadošo šāda veida skolu, un apliecinājums tās panākumiem bija regulārie koncerti ar daudzpusīgu priekšnesumu plejādi (P. G. 1931: 7). Taču sabiedrībā par Ašmanes konkurenti uzskatīja Vigneru skolu, un arī pati Vignere visādā veidā rosināja šo sacensību. Ašmane šādu pieeju neakceptēja un izturējās iecietīgi līdz brīdim, kad Vigneru publiski paustais viedoklis par Žaka-Dalkroza mācību tika personīgi vērst pret Ašmanes pedagoģisko pārliecību un skolas darbību.

1924. gadā Ašmane iesaistījās diskusijā laikraksta *Latvis* slejās par Žaka-Dalkroza muzikālās audzināšanas metodi. Domu apmaiņu izraisīja Jēkaba Graubiņa raksts par Beatrisas Vigneru skolas audzēkņu vakaru. Atbildot uz mūzikas kritiķa jautājumu “kas labāks – viena noteikta, tīra skola vai dažādu metožu konglomerāts?”, Vignere pavēstīja, ka Žaka-Dalkroza, Aisedoras Dulkanes (*Isadora Duncan*), Vigneru Ernesta un Rūdolfa Lābana (*Rudolf Laban*) metodes viena otru harmoniski papildina, tomēr savulaik pasauleslavenais Žaka-Dalkroza institūts vairs neprogresē un viņa metode ir sastingusi “savā galīgā formā” (Vignere 1924a: 6). Ašmani šāds atzinums patiesi pārsteidza, un viņa tajā saskatīja gan nezināšanu, gan nekautrību, jo Žaks-Dalkrozs un viņa līdzstrādnieki savu metodi gadu no gada attīstīja un papildināja. Aizstāvojot savu pedagoģisko pārliecību, viņa oponenta Vignerei:

“Jūsu Dalkroza metodes studijas, Vignera k-dze, nebija pietiekoši sekmīgas, lai Jūs varētu pabeigt Maskavas Dalkroza institūta kursu, un šā institūta vadītāja Aleksandrova vēl pagājušā vasarā Helleravā atklāti atteicās no jebkādas atbildības par Jūsu darbu un no katra sakara ar to.” (Ašmane 1924b: 5)

Drīz Ašmane saņēma publisku atbildes vēstuli. Tajā Vignere pateicās par aizrādījumu sakarā ar Žaka-Dalkroza metodi, taču pauda uzskatu, ka vajag izmantot tikai metodes paņēmienus, bet ne verdziski kopēt to, kam “laiks sen jau gājis pāri”. Dalkroza metode, lai gan ieņem ritmikas apmācībā izcilu vietu, tomēr ir tikai viens no elementiem, turpretim Ašmanes skolā tā nozīmē *Alfu* un *Omegu* (Vignere 1924b: 6).

Ašmane savukārt atbildē pauda pārliecību, ka pedagoģiskajā praksē neviena metode nevar dot panākumus bez piepūles. Jo pilnīgāka audzināšanas metode, jo lielāki tās iespējamie panākumi, jo intensīvāku, iedvesmojošāku darbu tā prasa no sava lietotāja: “Grābstīšanās gar dažādām metodēm liecina varbūt gan par aktivitāti, bet neapšaubāmi arī par paviršību.” (Ašmane 1924c: 4) Ašmane norādīja Vignerei, ka pret viņas pieteikto metožu apvienojumu “monstru” nevienam, kas lietu kaut cik saprot, nevarot būt liela cienība. Viņa esot divus gadus gaidījusi panākumus Vigneru darbībā, it nekādi nemēģinot tajā iejaukties. Taču Vigneru mēģinājums nepārspētu audzināšanas sistēmu, proti, Dalkroza metodi, skaidrot plašākai publikai kā novecojušu piespiedis pārtraukt klusēšanu. Ašmane rakstīja: “Jūs gribat insuēt man skaudību,

Elitāras mūzikas un ritmikas privātskolas vadītāja, savam laikam augsti izglītota sieviete, mūzikas pedagoģe un māksliniece – tie bija nozīmīgākie kritēriji, kādēļ Ašmane (kopš 1936 Ašmane-Sietiņšone) piederēja pie Rīgas augstākās sabiedrības. Spilgtu sabiedrisko tēlu viņa prata apvienot ar veiksmīgu profesionālo karjeru. 1935. gada 6. novembrī Ašmane par ieguldījumu mūzikas un ritmikas izglītībā saņēma Triju Zvaigžņu ordeni (Gerts 1997: 370). Mūža nogalē viņa atzina: “Mana dzīve galvenā kārtā veltīta pedagoģijai.” (Kr[usa] 1960: 3).

Taču paralēli ritēja personiskā dzīve. Pirmoreiz Anna apprecējās 25 gadu vecumā, drīz pēc Ķeizariskās mūzikas skolas absolvēšanas, bet šī laulība nebija laimīga. 1936. gadā Daugavgrīvas Baltās baznīcas un Bolderājas draudzē viņa izgāja pie vīra otrreiz, noslēdzot laulību ar Aleksandru Sietiņsonu (LVVA, 1632-1.III-18960) – sava vecuma izglītotu vīrieti, kas bija absolvējis Aleksandra ģimnāziju un Politehnikumā apguvis tirdzniecības zinības. Sietiņšons bija aktīvi piedalījies latviešu sabiedriskās un politiskās žurnālistikas radīšanā (Lesiņš 1960: 4), līdzdarbojies tādu periodisko izdevumu kā *Baltijas Vēstnesis*, *Rīgas Avīze*, *Balss* un *Latvija* izdošanā. 1. pasaules kara laikā viņš bijis rezerves virsnieks, savukārt 1918. gadā piedalījies Latvijas brīvības cīņās – brīvprātīgi iestājies studentu rotā un cīnījies vispirms Oskara Kalpaka, tad Jāņa Baloža brigādes sastāvā. 1919. gadā Sietiņšons bijis artilērijas vada komandieris bruņotā vilcienā. Vēlāk viņš strādājis Armijas Artilērijas pārvaldē, bet pēc demobilizācijas 1920. gadā uzsācis darbu Finanšu ministrijā Valsts Budžeta nodaļā un no 1922. gada bijis Valsts Zemes bankā pilnvarotā sekretāra amatā (Kroders 1929: 311).

Latvijas brīvvalsts laikā Sietiņšons rosīgi iesaistījies valsts politiskajā un sabiedriskajā dzīvē: viņš bijis aizsargu apmācības inspektors, Valmieras pulka aizsargs (Bs. 1928: 3) un korporācijas *Tālavija* biedrs (Lesiņš 1960: 4). 1938. gadā Aleksandrs Sietiņšons apbalvots ar Atzinības krustu (*Ordeņiem apbalvotie* 1938: 11).

Pirmajā laulībā Annai 1914. gada 13. jūlijā bija dzimis dēls Francis (LVVA, 1632-1.III-18960). 1933. gadā viņš piedalījās pirmajās dejtāju sacensībās Latvijā, kas notika Majoros Oto Švarca restorānā 800 viesu klātbūtnē. Francis un viņa dejas partnere Velta Vaita ieguva publikas atsaucību un kļuva par konkursa uzvarētājiem (*Kronika* 1933: 23).

Preses pārstāvji labprāt atspoguļoja ne tikai ievērojamās pedagoģes profesionālo darbību, bet arī intriģējošus notikumus viņas vadītajā privātskolā un personiskajā dzīvē. Tā, piemēram, *Aizkulises* 1929. gadā vēstīja, ka Ašmane atlaidusi no darba dejas pedagogu Samu Hioru (*Sam Hyor*), kas vēl nesen ticis dēvēts par viņas skolas dvēseli un uzlecošo zvaigzni. Galvenais iemesls bijis pedagoga romantiskais raksturs, jo dažas audzēknes viņā iemīlējušās (*Māksla* 1929: 5). 1932. gadā *Aizkulises* stāstīja arī, ka jau kādu laiku Ašmanes skolā darbojoties brīnumbērns (*Wunderkind*): kāda piektās klases skolniece kā asistente vadot vairākas

grupas. Šādu slavu bija iemantojusi 13 gadus vecā igauņiete Loreta (*Loretta*) Pabu (*Māksla* 1932: 4).

Anna Ašmane bija to simts Rīgas dāmu skaitā, kuru ģērbšanās stils pilnībā atbilda Parīzes modes jaunumiem, tāpēc ikdienišķo iemīloto samta apģērbu viņa brīžam nomainīja pret pārdrošām ekstravagantām tualetēm (*Rīgas dāmas un mode* 1929: 4). Kādā tējas pēcpusdienā Valsts prezidenta Jāņa Čakstes (1859–1927) ziemas rezidencē, kur piedalījās daudz pazīstamu cilvēku no politiķu, diplomātu, kultūras un saimniecisko darbinieku aprindām, Ašmane bija pielāgojusi savam tērpsam cepuri ar latvisku ornamentu (*Aristokrātu dzīve* 1927: 5). Viņai piederēja arī reti skaists, visos sīkumos pēc seniem paraugiem darināts Nīcas tautas tērps (*A. Dz.* 1935: 29). Šajā greznajā tērpā Ašmane bija skatāma uz populārā žurnāla *Sievietes Pasaule* vāka (foto *Anna Ašmane* 1935: 1). Tautas tērpu viņa vienmēr vilka svinīgos pasākumos un nozīmīgās Latvijas valsts prezentācijās, piemēram, tautu svētkos Nicā, Francijā (foto žurnālā *Zeltene*: Ašmane 1933b: 5).

Anna Ašmane, tāpat kā Anna Rūmane-Ķeniņa, labprāt rīkoja pieņemšanas vai svinīgas vakariņas Rīgas viesiem, māksliniekiem un politiķiem. Piemēram, 1926. gadā tika organizēta tējas pēcpusdiena par godu vācu dejotājai Mērijai Vigmanei (*Mary Wigman*). Uz šo saviesīgo pasākumu bija ielūgta Ķeniņa kundzes protežē, izcilā igauņu balerīna Ella Ilbaka, kā arī daži citi baletmākslinieki un Ašmanes talanta cienītāji (*Divas Annas "reprezentējas"* 1926: 7).

Katru gadu vasarā Anna Ašmane apmeklēja savu iemīloto atpūtas vietu Jūrmalā. Arī 1937. gada sezonā viņa (jau kā Ašmane-Sietiņšone) bija viena no peldiēstādes viesiņām Ķemeru, kur veldzējās saules un ūdens kūrēs (*Ķemeru peldiēstādē ieradušos peldvietu saraksts* 1937: 5).

Pedagoģiskā darbība trimdā un mūža noslēgums

1944. gadā, kad Latvijai atkal tuvojās padomju karaspēks, Anna Ašmane-Sietiņšone savu pedagoģisko darbību dzimtenē pārtrauca (Strunskis 1983: 5) un kopā ar vīru devās trimdā. Kara beigu posmā (1945) okupētajā Austrijā traģiski gāja bojā viņas vienīgais dēls Francis Ašmanis (*In memoriam* 1954: 77; Krusa 1955: 3).

Arī trimdā Ašmane-Sietiņšone darbojās mūzikas pedagoģijas jomā. Sākumā viņa Ofenburgā (Vācijā) organizēja mūzikas skolu, strādāja par mūzikas skolotāju ģimnāzijā un Skolotāju institūtā Gengenbahā (Brauķis 1965: 3), turklāt daudz koncertēja vācu publikai (RMM, 641768). 1952. gadā Ašmane-Sietiņšone pārcēlās uz Klīvlendu (ASV), kur, savas bijušās audzēknes Almas Kūmiņas-Ozoliņas aicināta, darbojās kā mūzikas pedagoģe privātā ritmoplastikas skolā (*Klīvlendas hronika* 1952: 2). Vēlāk viņa nodibināja mūzikas skolu Santabarbarā, Kalifornijā (Brauķis 1965: 3), kurā pati mācīja mūziku.

2. attēls. Anna Ašmane-Sietiņšone pie galda ar ziediem 1966. gadā Vācijā. Foto no Rakstniecības un mūzikas muzeja arhīva, inventāra nr. 525600

Trimdas sabiedrībā Ašmani-Sietiņšoni nereti dēvēja par Mūzikas priesterieni (Kaktiņš 1960: 2), akcentējot viņas lielo sirsnību un prasmi psiholoģiski palīdzēt audzēkņiem. Piemēram, Kerijs Štrauss mācījās klavierspēli pie šīs pedagoģes jau no piecu gadu vecuma, savukārt 12 gadu vecumā viņš jauno mūziķu sacensībā ieguva Santabarbaras Simfoniskā orķestra atzinību (Periskops 1963: 6). Skolotājas Ašmanes-Sietiņšones rīkotajā mūzikas vakarā Kerijs uzstājās kopā ar 14 gadus veco pianisti H. Kūperi (*No krasta līdz krastam* 1963: 2). Savukārt cits audzēknis Stefans Štrauss koncertēja Pēdējo Dienu Svēto Jēzus Kristus baznīcas kultūras hallē Santabarbarā 1966. gada 1. augustā (RMM, 525611).

Paralēli spraigajai pedagoģiskajai darbībai Ašmane-Sietiņšone gatavoja publikācijas trimdas latviešu presei. Piemēram, Amerikas latviešu izdevumā *Laiks* lasāma virkne viņas rakstu par latviešu mūziķu un dejotāju koncertdarbību, tai skaitā publikācijas *Jaunas mākslinieces pirmā turneja* (par Verēnas Stelpes koncertiem; Ašmane-Sietiņšone 1953: 3), *Viņas ir jaukas* (par māsu Gutbergu koncertu Sanfrancisko; Ašmane-Sietiņšone 1954a: 3), *Jauns latviešu trio* (par Hugo Štrausa, Eduarda Vīnerta un Arvīda Ciemiņa koncertu; Ašmane-Sietiņšone 1954b: 3), *Spoža koloratūra* (par operdziedātāju Adeli Pulciņu-Karpu, iecienītu pedagoģi Viskonsīnas konservatorijā; Ašmane-Sietiņšone 1954c: 3), *Helenas Šeldas deju vakars* (Ašmane-Sietiņšone 1957: 3), *Patīkama iepazīšanās* (par dziedātāja Jāņa Kļaviņa koncertu Losandželosā; Ašmane-Sietiņšone 1958: 3) u. c.

Annas Ašmanes-Sietiņšones mūžs noslēdzās 1967. gada 16. jūlijā. Par to vēsta trimdas presē lasāmie nekroloģi (piemēram, *Mirusi māksliniece un audzinātāja A. Ašmane-Sietiņšone* 1967: 4). Pāris desmitu pavadītāju vidū nebija radinieku, bet gan sirmās, cienījamās kundzes mūža nogales tuvākie līdzgaitnieki. Tika teikti sirsnīgi atvadu vārdi latviešu un angļu valodā (Ābele 1967: 6), skanēja ērģelnieka Čārlza Bleka (*Charles Black*) spēle (RMM, 525610), un arī F. S. Štrausa ģimene, kuras atvases vēl nesen bija mācījušās pie aizgājējas, atvadījās ar mūzikas priekšnesumu. Dāmu komitejas *Tālavija* vārdā atvadu runu teica E. Raistere, savukārt teoloģe Eleonora Irēne Ābele atvadījās ar lūgšanu (Ābele 1967: 6). Klusā okeāna pāršalktajā Santabarbaras kapsētā Annu Ašmani-Sietiņšoni guldīja blakus viņas dzīvesbiedram Aleksandram (Ābele 1967: 6).

Annas Ašmanes-Sietiņšones audzēkņi pasaulē

Ašmanes-Sietiņšones mūzikas un ritmikas skolā mācījās vēlāk ievērojami profesionāli mūziķi un pedagogi, skatuves mākslinieki, mūzikas skolu un citu mācībiestāžu dibinātāji, kas darbojušies gan neatkarīgās Latvijas laikā, gan pēc 2. pasaules kara.

Viena no bijušajām audzēknēm, Lilija Amerika, vēlāk ierindojās starp Dailes teātra *primām*. Tieši pateicoties savas skolotājas rosinājumam, Amerika pievērsās skatuves mākslai (Balode 1935: 8). Savukārt Erna Garūta-Reinvalde pilnveidojās kā savdabīga žanra dejotāja un veltīja savu dzīvi mūzikas skolotājas darbam (*Anna Ašmane 25 gadus dalkrozistes darbā* 1935: 152).

Ašmanes-Sietiņšones pedagoģiskajā praksē bija arī kāda neparasta pieredze: audzēkne Mirdza Griķe mācījās ritmiku veselus septiņus gadus (Krusa 1955: 3) un vēlāk veidoja karjeru Latvijas Nacionālajā operā, iegūstot primabalerīnas titulu (RMM, 797161).

2. pasaules kara laikā, lai izbēgtu no padomju diktatūras, daudzi Ašmanes-Sietiņšones audzēkņi devās trimdā, kur nodibināja savas privātās mūzikas un ritmikas skolas un veidoja profesionālu karjeru mūzikā. Piemēram, Irma Ņeniņa-Kajaka atvēra privātu Ritmikas un plastikas skolu Vācijā, vēlāk Kanādā (*Desmit gadu dejas un ritma zīmē* 1961: 5). Lidija Graudiņa sākumā bija skolotāja Latvijā, tad Vācijā, bet no 1949. gada – ASV (A. L. 1958: 3). Kopā ar Almu Kūmiņu-Ozoliņu viņa praktizēja Dalkroza ritmikas pasniegšanu šajā valstī (Krusa 1955: 3). Vija Vētra kā dejotāja un lektore ir guvusi lielu ievērību visā pasaulē (Vīnerte 1978: 5). Zigrīda Briede bija diplomēta vingrošanas skolotāja Berlīnē, kur atvēra privātus vingrošanas kursus, arī ar specializāciju korpuļentām dāmām (*Sports* 1933: 6).

Stāsts par Annas Ašmanes-Sietiņšones audzēkņiem varētu turpināties, tāpat kā par viņu skolotāju. Šī raksta varones dzīvesceļa pieturzīmes ir ģimenes muzikālās tradīcijas, jauno talantu atbalstītājs

Augusts Dombrovskis, iepazīšanās ar bērnu radošuma un brīvības rosinātāja Frēbela pedagoģisko konceptu, mūzikas skolotājas Marijas fon Žilinskas ietekme un, protams, mācības pie Emīla Žaka-Dalkroza. Tādējādi izveidojusies spilgta un daudzpusīga personība – sieviete, kas guvusi panākumus gan uzņēmējdarbībā, gan mākslā un sabiedriskajā dzīvē.

Raksta tapšanas gaitā ir izkristalizējušās vairākas turpmākas izpētes vērtas tēmas – Žaka-Dalkroza viesošānās Rīgā, viņa metodes izplatība citviet Latvijā, Ašmanes-Sietiņšones sadarbība ar Dalkroza metodes sekotājiem visā pasaulē.

ANNA AŠMANE-SIETIŅSONE (1885–1967) – MUSIC AND EURHYTHMICS TEACHER, THE FIRST LATVIAN ‘DALCROZIAN’

Gunta Marihina, Iveta Kestere

Summary

Keywords: Émile Jaques-Dalcroze, musical education, Music and Eurhythmics School in Riga, students by Anna Ašmane-Sietiņšone

The article aims to present the contribution of pedagogue Anna Ašmane-Sietiņšone to the development of musical education in Latvia and discover the fate of a vivid personality and emancipated women of the 20th century in the context of Latvian society.

On July 26, 2015, 130 years elapsed since the birth of Anna Ašmane-Sietiņšone. There are several reasons to commemorate her:

- she was the first Latvian who, after being invited by Professor Émile Jaques-Dalcroze, acquired an education in eurhythmics;
- Ašmane-Sietiņšone was the first to familiarise Latvian society with the world-famous Jaques-Dalcroze method – music playback through motions; understanding and presentation of music by involving the entire body;
- Ašmane-Sietiņšone was also the first to found a private school of music and eurhythmics in the territory of Latvia, where studies were based on a consistent methodology, namely, Jacques-Dalcroze’s eurhythmics;
- Ašmane-Sietiņšone was a pioneer in special pedagogy, providing musical education for children with special needs to assist with their integration into society.

Anna was born July 26, 1885, to a wealthy family in Riga. She received her first vocational education in courses for kindergarten teachers, where she became acquainted with the Friedrich Fröbel method. Ašmane-Sietiņšone acquired her musical education at the Riga School of Music, founded by the Russian Imperial Music Society, where Marie von Schilinzky was among her teachers. Émile Jaques-Dalcroze personally invited Anna Ašmane-Sietiņšone to study at his institute, first in Hellerau (from ca. 1913 to 1914), then Geneva (1922) and Paris (1926 and 1931). Ašmane-Sietiņšone began offering her own eurhythmics courses in Riga in 1914, and founded a Music and Eurhythmics School after World War I in 1922.

In 1944, Ašmane-Sietiņšone went into exile, where she worked as a teacher of music in Offenburg (Germany) and Santa Barbara (USA). Students of Ašmane-Sietiņšone became world-famous 'dalcrozians': founders and managers of music and eurhythmics courses and schools, teachers at higher educational institutions of music, ballet dancers, actors, musicians, etc.

Literatūra un citi avoti

- A. Dz. (1935). Vēstulnieks. *Zeltene* 9, 29. lpp.
- A. L. (1926). Jaunatnes pašdarbība. *Latvijas Jaunatne* 22, 113. lpp.
- A. L. (1958). Sējēja tautas druvā. *Latvija Amerikā*, 3. maijs
- Al. S. (1935). Anna Ašmane. Audzināšanai veltīta dzīve. *Sievietes Pasaule* 7, 3.–5. lpp.
- Anna Ašman ar savām audzēknēm (1926). Foto. *Nedēļa* 14, 11. lpp.
- Anna Ašmane 25 gadus dalkrozistes darbā (1935). *Mūzikas Apskats* 5, 151.–152. lpp.
- Anna Ašmane (1935). Foto (tautastērpā). *Sievietes Pasaule* 7, vāka attēls
- Anna Ašman, mūzikas un ritm. vingrošanas skolas vadītāja (1923). *Ilustrēts Žurnāls* 51–52, 547. lpp.
- Annas Ašmanes Mūzikas un ritmikas skolas audzēkņu uzveduma vakars 10. maijā Latviešu biedrībā Rīgā (1940). Foto. *Atpūta* 809, 24. lpp.
- Annas Ašmanes mūzikas un ritmikas skolas vakars (1925). Foto. *Nedēļa* 3, 12. lpp.
- Annas Ašmanes skola (1938): sludinājums. *Brīvā Zeme*, 5. septembris
- Annas Ašmanes skolas audzēkņu ritmikas uzvedumu rīts (1938): sludinājums. *Latvijas Kareivis*, 24. februāris
- Annas Ašmanis skola (1935): sludinājums. *Rīts*, 11. septembris

- Annas Ašmanis skolas audzēkņi (1938): sludinājums. *Rīgas Vēstnesis*, 24. februāris
- Annas Ašman mūzikas un ritmiskās vingrošanas skola (1924). *Ilustrēts Žurnāls* 50, 1101. lpp.
- Aristokrātu dzīve (1927). *Aizkulises*, 11. novembris
- Ašman[e], Anna (1924a). Žaks Dalkrozs un E. Vigners. *Latvis*, 5. aprīlis
- Ašmane, Anna (1924b). Atklāta vēstule Beatrisei Vignerei. *Latvis*, 11. aprīlis
- Ašmane, Anna (1924c). Beatrisei Vignera kundzei [..]. *Latvis*, 4. jūnijs
- Ašmane, Anna (1933a). Mans ceļš (sākums). *Zeltene* 4, 4.–5. lpp.
- Ašmane, Anna (1933b). Mans ceļš (nobeigums). *Zeltene* 5, 4.–7. lpp.
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1953). Jaunas mākslinieces pirmā turneja. Verēnas Stelpes koncerts. *Laiks*, 30. septembris
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1954a). Viņas ir jaukas. Ingrīdas un Karīnas Gutbergas koncerts Sanfranciskā. *Laiks*, 31. marts
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1954b). Jauns latviešu trio. Koncerts Losandželosā. *Laiks*, 28. jūlijs
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1954c). Spoža koloratūra. Adeles Pulciņas-Karpas koncerts Losandželosā. *Laiks*, 15. septembris
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1957). Helenas Šeldas deju vakars. *Laiks*, 12. jūnijs
- Ašmane-Sietiņšone, Anna (1958). Patīkama iepazīšanās. Jāņa Kļaviņa koncerts Los Andželosā. *Laiks*, 16. jūlijs
- Ābele, Eleonora Irene (1967). Māksliniece un audzinātāja. *Laiks*, 2. augusts
- B. (1937). Arnolds Spekke. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 5/6, 662.–665. lpp.
- Balode, Paula (1935). Dailes teātra aktrise Lilija Amerika pavasara gaidās. *Sievietes Pasaule* 8, 8. lpp.
- Bilman[i]s Alfrēds (red., 1928). *Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados*. Rīga: Golts un Jurjāns
- Brants, K. (1926). Meitenes un zēni bērnu dārza vecumā. *Nākotnes Spēks* 10, 442.–449. lpp.
- Brauķis, Helmut (1965). Pa mūža gadu kāpnēm. *Laiks*, 24. jūlijs
- Breģe, Ilona (2001). *Cittautu mūziķi Latvijā 1401–1939*. Leksikons. Rīga: Zinātne

Brēms, M[aksis] (1926). Prof. E. Žak-Dalkroza [...]. *Latvijas Kareivis*, 19. maijs

Bs. (1928). Aizsargu apmācību instruktori. *Latvijas Kareivis*, 16. februāris

Cīrulis, Jānis (1925). Anna Ašmane. *Mūzika* 2, 70. lpp.

Desmit gadu dejas un ritma zīmē (1961). *Latvija Amerikā*, 29. novembris

Divas Annas "reprezentējas" (1926). *Aizkulises*, 8. oktobris

Duburu pieminot (1936). *Tēvijas Sargs*, 29. maijs

Eglīte, Biruta (2001). *Rīga maksā*. Rīga: Nordik

Epermanis, Bernhards (1996). Ziemeļblāzma. *Latvija Amerikā*, 17. februāris

Gerts, Oskars (red., 1997). *Triju Zvaigžņu gaismā*. Pirmā grāmata: 1924–1940. Rīga: Latvijas Vēstnesis

Graubiņš, Jēkabs (1925) = J. Arnolds. Annas Ašmanes audzēkņu uzvedumi Nacionālā operā 16. janvārī. *Latvis*, 18. janvāris

Graubiņš, Jēkabs (1922) = J. Arnolds. Annas Ašman skolnieku vakars [...]. *Latvis*, 21. decembris

Grimma, Marta (1935). Do re mi fa sol la si do!... *Sievietes Pasaule* 7, 6. lpp.

Gulbis, Alfrēds (1957). 40 gadu sabiedriskā darbā. *Laiks*, 16. februāris

In memoriam (1954). *Universitas* 1, 77. lpp.

Jēger[e]-Freimane, Paula (1967a). Helleravas vasara. *Laiks*, 22. jūlijs

Jēger[e]-Freimane, Paula (1967b). Papildinājums. *Laiks*, 12. augusts

J. P. (1940). P. Kalderona svētās misas noslēpums Latviešu biedrībā Rīgā. *Rīgas Vēstnesis*, 4. aprīlis

Kaktiņš, Ādolfs (1960). Pārmodelēšana. *Laiks*, 11. jūnijs

Kalderona mistērija (1940): sludinājums. *Rīgas Vēstnesis*, 18. aprīlis

Klīvlendas hronika (1952). *Laiks*, 16. janvāris

Kroders, Pauls (red., 1929). *Latvijas darbinieku galerija 1918–1928*. Rīga: Grāmatu Draugs

Kronika (1926). *Mūzika* 9, 125.–129. lpp.

Kronika (1933). *Vadonis Deju Valstī* 1, 22.–23. lpp.

Krusa, F[ēlikss] (1955). Jaunatnei un dailei veltīta dzīve. Annai Ašmanei-Sietiņsoni 70 gadu. *Laiks*, 20. jūlijs

Kr[usa], F[ēlikss] (1960). Atpakaļ uz Eiropu. *Laiks*, 25. maijs

- Kultūras apskats (1955). *Londonas Avīze*, 29. jūlijs
- Ķemeru peldiēstādē ieradušos peldviesu saraksts (1937). *Ķemeru Ziņas*, 22. augusts
- Ķēniņa Edipa izrāde Nacionālā teātrī (1922; arī J. Rieksta foto). *Ilustrēts Žurnāls* 9, 2.–3. lpp.
- “Ķēniņš Oidips” (1922/23): sludinājums. *Teātra Vēstnesis* 1, 16. lpp.
- Latgales tautas konservatorija (1928): sludinājums. *Latgales Ziņas*, 7. septembris
- Latviešu sievietes dzīve (1935). *Latviete* 4, 74.–76. lpp.
- Latvju dejojājas Vīnē (1934). Foto. *Magazīna* 112, 7. lpp.
- L. B. (1924). Latvijas Konservatorijas pastāvēšanas pirmie 5 gadi. *Mūzikas Nedēļa* 45, 941.–942. lpp.
- Lesiņš, Knuts (1960). Tālāvijai 60 gadi. *Londonas Avīze*, 23. decembris
- Liesma, Juris (1940). Annas Ašmanes audzēkņu vakars. *Brīvā Zeme*, 11. maijs
- LVVA, 1632-1.III-18960 = Latvijas Valsts vēstures arhīvs. 1632. f. (Izglītības ministrija), 1.III apr. (Skolotāju lietas), 18960. lpp. (Annas Ašmanes-Sietiņšones personas lieta)
- LVVA, 1632-2-443 = Latvijas Valsts vēstures arhīvs. 1632. f. (Izglītības ministrija), 2. apr., 443. l. (Valsts privāto skolu direktoru raksti Izglītības ministram skolu darbības jautājumos): 21. lpp.
- “Maija un Paija” (1922/23): sludinājums. *Teātra Vēstnesis* 3, 47.–48. lpp.
- Māksla (1924). *Jaunā Balss*, 12. janvāris
- Māksla (1929). *Aizkulises*, 22. februāris
- Māksla (1932). *Aizkulises*, 22. janvāris
- Mākslas dzīve (1925). *Latvis*, 10. janvāris
- Mirusi māksliniece un audzinātāja Anna Ašmane-Sietiņšone (1967). *Londonas Avīze*, 11. augusts
- No krasta līdz krastam (1963). *Laiks*, 11. maijs
- Ordeņiem apbalvotie (1938). *Brīvā Zeme*, 25. novembris
- Paleviča, Milda (1934). Mans dzīves gājums. *Latviete* 3, 37.–40. lpp.
- P. B. (1939). Dr. phil. Mildas Palēvičas 50 gadi. *Sievietes Pasaule* 4, 4. lpp.
- P. G. (1931). Mūzikas novadā (recenzenta piezīmes). *Latviešu Balss* 12, 7. lpp.

- Periskops (1963). Dienu atspīdumi. *Laiks*, 19. jūnijs
- Ramats, Eduards = Ed. R. (1925). Annas Ašman mūzikas un ritmikas skola [...]. *Latvijas Kareivis*, 16. decembris
- Rīgas dāmas un mode (1929). *Elegantā Rīga* 1, 3.–4. lpp.
- RMM, 234815 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *A. Ašmanes Ritmiskās vingrošanas skolas audzēkņu vakars*. 1924. gada 29. marts. Inventāra nr. 234815
- RMM, 525600 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. Annas Ašmanes-Sietiņšones foto. 1966. gads. Inventāra nr. 525600
- RMM, 525610 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *Annas Ašmanes-Sietiņšones bērū lapiņa*. 1967. gada 17. jūlijs. Inventāra nr. 525610
- RMM, 525611 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *Annas Ašmanes-Sietiņšones skolnieka S. Štrausa koncerts Santa Barbarā, ASV*. Programma. 1966. gada 1. augusts. Inventāra nr. 525611
- RMM, 612039 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. Mūzikas un Ritmikas skolas reklāmas izdevums. 1927./28. mācību gads. Inventāra nr. 612039
- RMM, 612046 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *Ritmiskā vingrošana – atklātais skolnieku vakars Latvijas konservatorijā*. Programma, 1921. gada 14. aprīlis. Inventāra nr. 612046
- RMM, 612146 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *Annas Ašmanes skolas uzvedumi Nacionālā Operā*. Programma, 1927. gada 5. decembris. Inventāra nr. 612146
- RMM, 641768 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. M. Leite. *Pianistes Annas Ašmanes-Sietiņšones īsa biogrāfija*. Inventāra nr. 641768, 2. lpp.
- RMM, 653299 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. *Anna Ašmane-Sietiņšone – Jānim Zālītim*. Vēstule, 1939. gada 31. marts. Inventāra nr. 653299
- RMM, 763311 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. Annas Ašmanes-Sietiņšones foto (fotogrāfs – Augusts Rostoks Rīgā). 1939. gads. Inventāra nr. 763311
- RMM, 797161 = Rakstniecības un mūzikas muzejs. Mirdza Griķe. *Atmiņas par Annas Ašmanes mūzikas un ritmikas skolu*. 1966. gada 1. augusts. Inventāra nr. 797161
- Siliņa, Elza (1931). Annas Ašmanes mūzikas un ritmiskās skolas audzēkņu uzvedumi. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 5/6, 601. lpp.
- Sports (1933). *Aizkulises*, 27. janvāris
- S-s (1950). Žaks Dalkrozs miris. *Latvija*, 15. jūlijs

- Staris, Alfrēds (2000). *Skolas un izglītība Rīgā: no sendienām līdz 1944. gadam*. Lielvārde: Lielvārds
- Strunskis, Viktors (1983). Brīvās kustības, ritmika un plastika. *Laiks*, 19. februāris
- Velta Volšteine Annas Ašmanes skolas uzvedumu rītā 26. martā Nacionālā teātrī (1939). Foto. *Atpūta* 751, 9. lpp.
- Vēriņa, Vita, Lolita Fūrmane un Arnolds Klotiņš (b. g.). Ašmane-Sietiņšone Anna. *Humanitāro zinātņu virtuālā enciklopēdija*. <http://en.lulfmi.lv/?p=8143&kopa=8&r=asmane-sietinsone-anna> (skatīts 2017. gada 21. augustā)
- Vētra, Mariss (1990). Rīga toreiz. *Karogs* 7, 25.–108. lpp.
- Vīgner[e], Beatrise (1924a). Mani paskaidrojumi [..]. *Latvis*, 5. aprīlis
- Vīgnere, Beatrise (1924b). Atbilde Annai Ašmanei. *Latvis*, 1. jūnijs
- Vīnerte, Mirdza (1978). Kalpošana daiļumam. *Laiks*, 29. marts